

УДК 342.4(477):027.021(477–25)

Олег Натаров,

мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЇ: АСПЕКТИ ТЕОРІЇ І ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

У статті розглядаються проблеми внесення змін до Конституції, сучасний конституційний процес в Україні, аспекти співробітництва спеціального допоміжного органу при Президентові України, створеного з метою напрацювання пропозицій щодо змін до Конституції України – Конституційної Асамблеї – з Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського НАН України.

Ключові слова: Конституція України, внесення змін до конституцій, Конституційна Асамблея, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Прийнята 28 червня 1996 р. Конституція України закріпила політико-правові засади конституційного ладу суверенної України та позитивно вплинула на розвиток української державності.

Однак із часом виникла потреба в удосконаленні Основного закону України, зумовлена, зокрема, розвитком суспільних відносин у державі. Адже загальновідомо, що Конституція має поєднувати в собі дві, інколи протилежні, якості – стабільність та динамізм. Стабільність надає Конституції таких рис, як добротність, надійність, сталість. З іншого боку, вона не може не реагувати на зміни, що постійно відбуваються в суспільстві. Тому до будь-якої Конституції рано чи пізно вносяться зміни. Не випадково провідні українські вчені, представники громадянського суспільства та різних політичних сил нині виступають за проведення системної конституційної реформи. Рекомендації з питань удосконалення Конституції України також неодноразово висловлювалися Парламентською асамблеєю Ради Європи та Європейською комісією «За демократію через право» (Венеціанська комісія).

В Україні представлено потужну традицію дослідження Конституції, до сфери аналізу якої потрапляла і проблематика реформування Основного закону [1, 2, 5, 13, 15, 16, 18]. Водночас не можна не погодитись із академіком Ю. Шемшученко, який зазначає, що питання про проведення конституційної реформи в Україні поставлено суспільством і державою, а відтак перед академічною наукою постають актуальні проблеми,

які передбачають необхідність модернізації державної влади на основі оновлення чинної Конституції України [17, с. 39]. Убачається важливим, щоб таке оновлення було системним і враховувало практичний досвід реалізації положень Основного закону України та досягнення й тенденції сучасного європейського конституціоналізму.

Майже в усіх країнах світу Конституція – це єдиний нормативний акт вищої юридичної сили (іноді кілька таких актів), що регламентує окремі сторони економічної і політичної організації суспільства, встановлює засади державного ладу та визначає основи правового статусу особи.

У науці конституційного права найбільш поширеними є два значення терміна «Конституція»: юридична Конституція (основний закон, наділений вищою силою щодо інших правових форм) та фактична Конституція (реальний порядок організації і здійснення державної влади, фактичні відносини між державою та особою).

Конституція, як Основний закон держави, відрізняється від інших нормативних актів особливістю її розробки, прийняття й внесення змін.

За способом прийняття розрізняють народні та даровані (октройовані) Конституції. Народними вважаються Конституції, які приймаються парламентами, установчими зборами чи виборцями шляхом голосування на всенародному референдумі. Даровані (октройовані) Конституції характеризуються одностороннім актом глави держави з надання народіві Конституції. Такі конституції властиві насамперед країнам із монархічними формами правління. До них також належать Конституції, прийняті керівним органом правлячої партії або «революційними радами» та іншими подібними владними структурами, які звичайно утворюються внаслідок військових переворотів у країнах, що розвиваються.

За порядком зміни, розрізняють жорсткі та гнучкі Конституції. Жорсткі конституції мають на меті забезпечити стабільність державного ладу, яка в свою чергу допомагає зміцненню їх авторитету і відповідно стабільності конституційного ладу. Є різні способи забезпечення жорсткості Конституцій (прийняття кваліфікованою більшістю, затвердження референдумом та ін.). Для гнучких Конституцій характерна їх зміна шляхом прийняття в порядку як для звичайного закону.

Світова практика показує, що інколи способи зміни Конституцій у конкретній країні повністю збігаються із способами прийняття її, але звичайно вони дещо відмінні. Як правило, встановлюють жорстку процедуру внесення поправок і змін до Конституцій.

Таким чином, особливий порядок прийняття та зміни є «наочним

виявом і водночас підтвердженням якостей Конституції як основного закону» [14, с. 21].

Аналіз ст. 154–159 Основного закону України показує, що Конституція України справедливо може бути віднесена до категорії досить «жорстких» щодо способу зміни. Це проявляється передусім у механізмі внесення до неї змін і обмеженні кількості суб'єктів права постановки питання про новелізацію тексту Основного закону України.

Так, відповідно до ст. 154–159 Конституції України законопроект про внесення змін до Конституції України може бути поданий до Верховної Ради України Президентом України або не менш як третиною народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

Законопроект про внесення змін до Конституції України, крім розділу I «Загальні засади», розділу III «Вибори. Референдум» і розділу XIII «Внесення змін до Конституції України», попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, вважається прийнятим, якщо на наступній черговій сесії Верховної Ради України за нього проголосувало не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради України.

Законопроект про внесення змін до розділів I, III, XIII подається до Верховної Ради Президентом або не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України, і, за умови його прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради, затверджується всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом.

Повторне подання законопроекту про внесення змін до розділів I, III і XIII Конституції з одного й того самого питання можливе лише до Верховної Ради України наступного скликання.

Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини й громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Законопроект про внесення змін до Конституції України, який розглядався Верховною Радою України і не був прийнятий, може бути поданий до Верховної Ради України не раніше ніж через рік із дня прийняття рішення щодо цього законопроекту.

Верховна Рада України протягом строку своїх повноважень не може двічі змінювати одні й ті самі положення Конституції України.

Законопроект про внесення змін до Конституції України розглядається Верховною Радою України за наявності висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту вимогам ст. 157 і 158 Конституції [3].

Варто зазначити, що з липня 1997 р. по січень 2004 р. Верховна Рада України не внесла жодної поправки до Конституції України, хоча було запропоновано близько 20 різних конституційних законопроектів. Завершився безрезультатно у 2000 р. і Всеукраїнський референдум з питань про внесення змін до Конституції України. Нарешті, конституційні зміни від 8 грудня 2004 р. визнано неконституційними за рішенням Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 р.

Нині в Україні розпочалася підготовка нової редакції Основного закону, яка має містити корективи, завдяки яким Конституція відповідатиме стану суспільних відносин, а держава та суспільство матимуть змогу адекватно реагувати на вимоги часу.

Одним з основних напрямів політики нової української влади на сьогодні є розвиток і залучення громадянського суспільства до процесу вироблення та реалізації державного курсу, адже успіх реформ неможливий без громадської консолідації та широкої суспільної підтримки. Шлях до цього пролягає через подальше зростання відкритості публічної політики та державного управління для безпосередньої участі в них громадян і громадських об'єднань. Адже, як справедливо зауважує голова Комісії з питань здійснення народовладдя Конституційної Асамблеї, академік Національної академії правових наук В. Селіванов, «той, хто ініціює будь-яку реформу (а це суб'єкти публічної влади – президент, парламент, уряд), повинен насамперед передбачати чітку й зрозумілу для кожної людини відповідь на запитання: чи сприятиме реформа (модернізація) поєднанню інтересів держави, суспільства з її власними інтересами? До реформ узагалі, а надто до конституційної реформи, завжди необхідна довіра суспільства, що є першою умовою людської солідарності на шляху до успіху» [12].

У щорічному Посланні глави держави до Верховної Ради у 2012 р. одним із кроків на цьому шляху було визначено підготовку та проведення конституційної реформи, яка не лише дасть вичерпні відповіді на запитання про співвідношення владних повноважень між державою та місцевим самоврядуванням, про характер і особливості політичного устрою України, що рухається назустріч Європі, але й стане дієвою основою для забезпечення широких прав громадян у сучасних умовах, у тому числі і щодо прямої участі громадян

у прийнятті рішень державного рівня з вирішення актуальних питань розвитку громад [9, с. 8].

Не можна не погодитись і з твердженням про те, що «існування різних поглядів на основні питання конституційного права, вирішення складних колізій, пов'язаних із практичним застосуванням конституційних норм органами влади, вимагає консолідації наукової спільноти, зацікавлених політичних сил та організацій громадянського суспільства для забезпечення відкритого діалогу й створення механізму ухвалення консенсусних рішень під час роботи над оновленням Конституції України» [9, с. 140].

Серед основних напрямів конституційного реформування Президент виділив такі:

- посилення конституційних гарантій прав і свобод людини;
- створення конституційних засад для здійснення ефективного та справедливого, незалежного правосуддя;
- зміцнення місцевого самоврядування: встановлення гарантій його інституційної та фінансової спроможності; розмежування повноважень місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування різного рівня; визначення місця та ролі органів самоорганізації населення в оновленій системі місцевого самоврядування;
- удосконалення механізмів прямої демократії, у тому числі змістовного наповнення права громадян на всеукраїнському референдумі визначати та змінювати конституційний лад; ухвалювати закони України (вносити до них зміни); брати участь в керуванні державними справами;
- удосконалення взаємодії між парламентом, главою держави та урядом у спосіб деталізації та зміни процедур: підписання та оприлюднення прийнятих Верховною Радою законів (промульгація); застосування Президентом права вето до таких законів; скріплення підписами Прем'єр-міністра та відповідного міністра актів Президента (контрасигнація); скасування Президентом актів Кабінету Міністрів, Ради міністрів Автономної Республіки Крим і місцевих державних адміністрацій; схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів;
- розширення підстав для конституційно-правової відповідальності Верховної Ради у разі її недієздатності; надання Верховній Раді можливості впливати на призначення членів Кабінету Міністрів та їх відставки, зокрема через запровадження процедури інтерпеляції; обмеження депутатської недоторканності та інших імунітетів за професійною ознакою;

– встановлення норми про ухвалення Верховною Радою законів та інших актів більшістю від присутніх на засіданні народних депутатів за умови присутності не менше половини конституційного складу Верховної Ради [9, с. 140–141].

Отже, процес модернізації державної влади на основі оновлення чинної Конституції України перенесено на рівень практичної реалізації. Він пов'язаний з утворенням фактично нового й унікального для України організаційного механізму для підготовки проекту закону про внесення змін до Конституції – Конституційної Асамблеї. Цей проект відкриває широкі можливості для справді демократичного та науково обгрунтованого вдосконалення Основного закону нашої держави та суспільства.

Зазначений проект було започатковано відповідно до Указу Президента України від 21 лютого 2011 р. «Про підтримку ініціативи щодо створення Конституційної Асамблеї» [11]. Ураховуючи необхідність підготовки пропозицій щодо вдосконалення конституційного регулювання відносин, з метою забезпечення максимальної транспарентності, загальнодоступності, демократичності та деполітизації цього процесу, невтручання в нього суб'єктів владних повноважень, а також започаткування широкого обговорення конституційних ініціатив, залучення до нього громадськості, учених, міжнародного експертного середовища, глава держави постановив підтримати ініціативу першого Президента України Л. Кравчука щодо створення Конституційної Асамблеї для підготовки змін до Конституції України.

Напрацювання пропозицій щодо механізму створення й діяльності Конституційної Асамблеї, визначення засад, алгоритму та етапів її роботи, а також аналізу концепцій реформування Конституції України було покладено на спеціальну Науково-експертну групу з підготовки Конституційної Асамблеї.

25 січня 2012 р. Президент України своїм Указом «Питання формування та організації діяльності Конституційної Асамблеї» схвалив підготовлену на основі напрацювань Науково-експертної групи з підготовки Конституційної Асамблеї та рекомендацій Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) Концепцію формування та організації діяльності Конституційної Асамблеї [7].

17 травня того ж року глава держави видав Указ «Про Конституційну Асамблею» [10]. Відповідно до цього указу Конституційна Асамблея є спеціальним допоміжним органом при Президентові України, утвореним з метою підготовки законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України.

Діяльність Конституційної Асамблеї ґрунтується на принципах верховенства права, колегіальності, самоврядності, прозорості, відкритості та гласності, незалежності у прийнятті рішень, а також на засадах професіоналізму й науковості.

Основними завданнями Конституційної Асамблеї є: узагальнення практики реалізації Конституції України, пропозицій і рекомендацій щодо її вдосконалення з урахуванням досягнень і тенденцій сучасного конституціоналізму; підготовка та схвалення Концепції внесення змін до Конституції України, подання її Президентові України; підготовка на основі Концепції внесення змін до Конституції України законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України та попереднє його (їх) схвалення; організація громадського, а також фахового, у тому числі за участі міжнародних експертів, зокрема експертів Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія), обговорення законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України; доопрацювання за результатами громадського та фахового обговорення законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України; схвалення законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України та подання Президентові України для внесення на розгляд Верховної Ради України відповідно до розділу XIII Конституції України.

З огляду на те, що сучасний етап суспільного розвитку характеризується, серед іншого, зростаючою потребою в наданні достовірної, повної та своєчасної правової інформації, варто звернути увагу, що для виконання покладених на неї завдань Конституційна Асамблея, зокрема, має право одержувати в установленому порядку від державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, об'єднань громадян, наукових установ, ВНЗ та інших установ і організацій необхідні інформацію, матеріали та документи; надсилати в установленому порядку до вітчизняних, іноземних та міжнародних наукових та експертних організацій підготовлені Конституційною Асамблеєю документи для їх експертної оцінки; залучати до своєї роботи вітчизняних та іноземних учених-правознавців; запрошувати на пленарні засідання та засідання комісій, інших робочих органів Конституційної Асамблеї представників державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, наукових установ, ВНЗ, інших установ та організацій, вітчизняних та іноземних учених-правознавців для участі в обговоренні відповідних питань; організовувати проведення наукових і науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів, соціологічних опитувань, а також

інших заходів з питань діяльності Конституційної Асамблеї; забезпечувати висвітлення діяльності Конституційної Асамблеї в ЗМІ тощо.

Також варто звернути увагу, що Конституційна Асамблея взаємодіє не тільки з державними органами, органами місцевого самоврядування, допоміжними органами і службами, створеними Президентом України, але і з об'єднаннями громадян, іншими інститутами громадянського суспільства, науковими установами, ВНЗ, іншими установами та організаціями, у тому числі міжнародними.

Саме науковий супровід удосконалення Основного закону покликаний гарантувати демократичний розвиток Української держави та суспільства, стати фундаментом комплексу реформаторських дій, спрямованих на формування демократичного державного ладу.

У цьому контексті слід зазначити, що з початку нового тисячоліття активізували діяльність у сфері політико-правових інформаційних обмінів сучасні бібліотеки. Мова йде, зокрема, про формування баз даних та інших інформаційних ресурсів правового характеру, проведення наукових досліджень та інформаційно-аналітичної роботи з питань політико-правової проблематики, надання юридичної консультативної допомоги тощо. Затверджений у серпні 2012 р. Радою Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА) Кодекс етики для бібліотекарів та інших інформаційних працівників проголошує, що «надання інформаційних послуг в інтересах соціального, культурного та економічного процвітання суспільства – основа бібліотечної справи», а «основна місія бібліотекарів та інших інформаційних працівників – забезпечувати всім доступ до інформації задля власного розвитку, освіти, культурного збагачення, дозвілля, економічної діяльності, поінформованої участі та розширення демократії» [6, с. 8].

Наприклад, серед зарубіжних бібліотек, діяльність яких передбачає істотну правову складову, можна виділити Бібліотеку Конгресу США (The Library of Congress), в організаційній структурі якої передбачено Дослідницьку службу Конгресу, покликану забезпечувати законодавчий процес вичерпними, достовірними, об'єктивними, авторитетними і конфіденційними, за необхідності, дослідженнями. Бібліотека Конгресу водночас надає інформаційне забезпечення виконавчій владі і судовій системі, виконує функції агентства з авторських прав США (Бюро реєстрації авторських прав є структурним підрозділом бібліотеки). Для забезпечення органів влади всіх рівнів всебічними дослідженнями в галузі права й надання юридичних довідкових послуг функціонує ще один підрозділ Бібліотеки Конгресу – Юридична бібліотека [8, с. 171].

Привертає увагу досвід роботи бібліотек у галузі правового інформування на міжнародному рівні, зокрема, EUROLIB – організації інституційних бібліотек ЄС (Organization of EC institutional Libraries). Мережа EUROLIB об'єднує понад 40 установ – спеціалізованих бібліотек, створених для обслуговування органів об'єднаної Європи, таких як Центральна бібліотека Європейської комісії, бібліотеки Суду ЄС, Комітету регіонів ЄС, Європейського поліцейського коледжу та ін.; допоміжних установ ЄС у галузі інформаційного обслуговування, таких як Центр перекладів для органів Європейського Союзу чи відділ життєвого циклу інформації та відділ інформаційних технологій Ради Європи; наукових центрів – дослідження євроінтеграції у віртуальному середовищі, Європейської дослідницької ради; центрів інформування громадськості тощо. Усі ці установи, розташовані в різних країнах Європи, зосереджені на вирішенні спільних завдань інформаційного обслуговування органів, що становлять інституційну структуру ЄС [8, с. 173].

В Україні вітчизняні бібліотеки та інформаційні центри є потужними складовими національної інформаційної інфраструктури, їх розвиток характеризується динамічним формуванням традиційного та електронного середовища, активізацією використання їх потенціалу суспільством, впровадженням сучасних інновацій, пов'язаних із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Найбільшою бібліотекою України, головним науково-інформаційним центром держави, що входить до найбільших національних бібліотек світу, є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ). Особлива категорія абонентів бібліотеки – інформаційні служби органів державної влади, серед яких Верховна Рада України, Адміністрація Президента України і Кабінет Міністрів України.

Бібліотека – наукова установа в галузі науково-інформаційної діяльності, бібліотекознавства та суміжних наук. У бібліотеці понад 40 підрозділів, що згруповані за напрямками їх діяльності в інститути, центри, Фонд Президентів України, Національну юридичну бібліотеку і Службу інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади.

Зокрема, Національна юридична бібліотека (НЮБ) забезпечує акумуляцію та ефективне використання документально-інформаційних ресурсів на всіх видах носіїв, що містять правову інформацію, а також інші ресурси інформації, суміжні за своєю змістовною основою з правовими, які сприяють удосконаленню правотворчої діяльності в Україні, вивченню громадської думки про ефективність правотворення, суспільні потреби в його вдосконаленні, перспективи його розвитку в контексті суспільної еволюції.

Пріоритетними напрямками діяльності НЮБ є сприяння утвердженню й розвитку національної правової традиції, розширення доступу до правових інформаційних ресурсів усім категоріям громадян, ефективне використання цих ресурсів у практиці суспільного життя з метою розвитку демократичних основ державного управління та демократизації українського суспільства.

Серед замовників інформаційно-аналітичної продукції НЮБ – найвищі та регіональні управлінські структури, наукові установи, громадські організації.

Основними завданнями НЮБ є акумуляція в бібліотечних фондах правової інформації на всіх видах носіїв; забезпечення ефективного доступу до документного, наукового, інформаційно-аналітичного ресурсу правової та необхідної в реалізації правових відносин суміжної з нею іншої інформації; сприяння вдосконаленню комплектування фондів НБУВ новою правовою інформацією; організація представлення інформаційних ресурсів, що відображають національну правову традицію; здійснення навігаторських функцій в інтересах замовників по вітчизняних ресурсах правової інформації та відповідних ресурсах інтернет-інформації; сприяння реалізації національно-освітніх та науково-популярних програм у сфері правового забезпечення розвитку суспільства.

Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) є головною організацією з питань інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади в системі НАН України.

Основними завданнями СІАЗ є вдосконалення процесу ефективного використання фондів НБУВ, нових інформаційних ресурсів, створених в Україні та за її межами, У тому числі інформаційних потоків електронної інформації, для аналізу: ефективності організації наукової діяльності, підготовки наукових інформаційних ресурсів для продуктивного використання науковими установами при реалізації актуальних суспільно значущих проектів; суспільного життя в Україні, діяльності політичних партій та громадських організацій, формування їх взаємовідносин з державними структурами; ставлення органів державної влади, політичних партій та громадських організацій у країнах СНД та далекого зарубіжжя до суспільного життя в Україні; соціально-економічних процесів у ході ринкових перетворень в Україні.

Крім того, завданням СІАЗ є узагальнення досвіду роботи інформаційно-аналітичних структур у системі наукових бібліотек щодо ефективного використання фондів, активного введення в обіг

наукової та іншої інформації, необхідної для підвищення ефективності діяльності органів державної влади.

Фонд як спеціальна бібліотечно-архівна колекція є основним центром, що забезпечує збирання, збереження та запровадження в науковий і культурний обіг документальних матеріалів, які відображають державну, суспільно-політичну діяльність, творчість та життя президентів України.

20 вересня 2012 р. у офісі першого Президента України Л. Кравчука відбулося підписання Угоди про співробітництво між Конституційною Асамблеєю та Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського НАН України. Голова Конституційної Асамблеї Л. Кравчук та генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського академік О. Онищенко засвідчили намір спільними зусиллями сприяти утвердженню та розвитку національної конституційної традиції та якісному вдосконаленню чинної Конституції України.

Радник Президента України керівник Головного управління з питань конституційно-правової модернізації Адміністрації Президента України, член Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія), секретар Конституційної Асамблеї М. Ставнійчук зазначила, що підписання даної угоди є надзвичайно важливим моментом співпраці організацій та висловила подяку НБУВ за інформаційну підтримку та супровід діяльності Асамблеї [4].

З метою забезпечення інформаційного супроводу діяльності Конституційної Асамблеї України, сприяння утвердженню й розвитку національної конституційної традиції, якісному вдосконаленню чинної Конституції України та орієнтований на задоволення інформаційно-аналітичних запитів органів державної влади, громадських організацій, наукових працівників, експертів та громадян у сфері конституційного процесу був створений інформаційний ресурс «Конституційна Асамблея. Електронна бібліотека НБУВ» (<http://archive.nbuv.gov.ua/asambleya/index.html>).

Інформаційні матеріали бібліотеки «Конституційна Асамблея» відображають: конституційне законодавство України та зарубіжних країн; конституційний процес в Україні та зарубіжних країнах; конституційне право України; діяльність Конституційної Асамблеї України; діяльність органів державної влади, політичних партій, громадських організацій, наукового та експертного середовища та осіб, які так чи інакше пов'язані з реалізацією ідеї реформування Конституції України.

Бібліотека сприяє акумуляції інформаційних матеріалів та створенню необхідних умов для користування ними; науковому опрацюванню документів і створенню науково-довідкового та довідково-пошукового

апарату; формуванню системи електронних інформаційних ресурсів, зокрема, повнотекстової, бібліографічної та фактографічної бази даних «Конституції країн світу» «Конституційні традиції України» та ін.; інформуванню про систему електронних інформаційних ресурсів органів державної влади в Україні; запровадженню матеріалів у науковий, освітній, культурний обіг.

Функціонування бібліотеки «Конституційна Асамблея» забезпечується шляхом координації роботи структурних підрозділів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – Національної юридичної бібліотеки, Фонду Президентів України, Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, Відділу довідково-бібліографічного обслуговування.

На задоволення інформаційних запитів членів Конституційної Асамблеї України, органів державної влади, громадських організацій, наукових працівників та експертів орієнтований бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів «Конституційна Асамблея: політико-правові аспекти діяльності», що видається з липня 2012 р. Бюлетень містить розділи «Від першої особи», «Члени Конституційної Асамблеї про вдосконалення конституційного процесу», «Аналітичний ракурс», «Новини про діяльність Конституційної Асамблеї», «Позиція влади, політичних партій, громадських організацій», «Експертна думка», «Конституційні процеси зарубіжних країн» «Нові надходження до НБУВ» тощо.

Отже, можна зробити такі висновки.

Наразі є актуальними розроблення науково-обґрунтованої Концепції внесення змін до Конституції України та підготовка на її основі законопроект (законопроектів) про внесення змін до Конституції України.

Реформування системи суспільного врядування та державного управління має відбуватися на основі положень Конституції, визнаної і підтриманої українським народом. Досягнення цієї мети, як показує досвід попередніх спроб організації конституційного процесу в Україні, залежить від дотримання принципів прозорості й легітимності і на етапі розроблення й обговорення пропозицій щодо конституційних змін, і під час затвердження остаточної редакції Основного закону.

З метою забезпечення найвищого рівня легітимності конституційного процесу було затверджене принципове рішення про те, що вперше в історії України над проектом Основного закону працюватимуть широкі кола української громадськості, потенціал якої буде акумульовано й розкрито в межах роботи Конституційної Асамблеї, діяльність якої ґрунтується на принципах верховенства права, колегіальності, самоврядності,

прозорості, відкритості та гласності, незалежності у прийнятті рішень, а також на засадах професіоналізму й науковості, що є основою для ефективного, вільного й конструктивного обміну думками (діалогу), створення атмосфери довіри. Науковий супровід удосконалення Основного закону покликаний гарантувати демократичний розвиток Української держави та суспільства, стати фундаментом комплексу реформаторських дій, спрямованих на формування демократичного державного ладу. Убачається важливим, щоб таке вдосконалення було системним і враховувало практичний досвід реалізації положень Конституції України та досягнення й тенденції сучасного європейського конституціоналізму.

Зважаючи на те, що на сьогодні бібліотеки, відповідаючи на сучасні виклики, розширюють спектр послуг правового інформування, активізують діяльність у сфері політико-правових інформаційних обмінів та відіграють дедалі більшу роль у наданні громадськості вільного доступу до правової інформації та забезпеченні відкритості влади для громадян, цілком логічним є співробітництво Конституційної Асамблеї з найбільшою бібліотекою України, головним науково-інформаційним центром держави – Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського.

Список використаних джерел

1. *Журавський В. С.* Конституційна реформа в Україні: політико-правовий дискурс (до 15-річчя Конституції України) : [зб. ст.] / В. С. Журавський ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2011. – 54 с.
2. *Кампо В. М.* Українські реформи: політика і право : популярний нарис / В. М. Кампо ; Спілка юристів України. – К., 1995. – 29 с.
3. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 1.02.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254_k/96-вр. – Назва з екрана.
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського НАН України і Конституційна Асамблея: новий етап співробітництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/Siaz/Rezonans/2012/tez71.pdf>. – Дата доступу: 21.09.2012. – Назва з екрана.
5. *Орзіх М. П.* Сучасний конституціоналізм в Україні. Вступ до украї-

нського конституційного права : монографія / М. П. Орзіх. – К., 2006. – 290 с.

6. *Пащикова В.* Міжнародний кодекс етики / В. Пащикова // Бібл. планета. – 2012. – № 3. – С. 8–9.

7. Питання формування та організації діяльності Конституційної Асамблеї : Указ Президента України від 25 січ. 2012 р. № 31/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/14411.html>. – Назва з екрана.

8. *Половинчак Ю.* Зарубіжний досвід представлення бібліотеками досягнень національної правової думки / Ю. Половинчак // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2012. – Вип. 33. – С. 170–178.

9. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році : щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2012. – 256 с.

10. Про Конституційну Асамблею : Указ Президента України від 17 трав. 2012 р. № 328/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/14752.html>. – Назва з екрана.

11. Про підтримку ініціативи щодо створення Конституційної Асамблеї: Указ Президента України від 21 лют. 2011 р. № 224/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/13153.html>. – Назва з екрана.

12. *Селіванов А.* Перший етап – складний початок підготовки змін до Конституції України [Електронний ресурс] / А. Селіванов. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2967/>. – Назва з екрана.

13. *Селіванов В.* Демократичний вимір Конституційної реформи в Україні: сучасне розуміння / В. Селіванов // Право України. – 2003. – № 9. – С. 15–23.

14. *Шаповал В. М.* Конституційне право зарубіжних країн : підручник / В. М. Шаповал. – К. : АртЕк, Вища шк., 1997. – 264 с.

15. *Шаповал В. М.* Сучасний конституціоналізм : монографія / В. М. Шаповал ; Юридична фірма «Салком», Науково-аналітичний центр. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 560 с.

16. *Шемшученко Ю. С.* Конституційна реформа в Україні (Порівняльно-правовий аспект) / Ю. С. Шемшученко // Правова держава : щорічник наук. пр. – 2003. – Вип. 14. – С. 3–7.

17. *Шемшученко Ю. С.* Проблеми реформування Конституції України / Ю. С. Шемшученко // Вісн. НАН України. – 2012. – № 5. – С. 39–40.

18. *Ющик О. І.* Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні / О. І. Ющик. – К. : Парлам. вид-во, 1997. – 190 с.